

**Despre compatibilitatea caracterului general al măsurilor de siguranță cu regimul
răspunderii penale a minorului.
Între coerența normativă și realitățile aplicării sale practice**

Ruxandra Dinu

Rezumat: *Reglementarea actuală a măsurilor de siguranță din Codul penal păstrează o concepție unitară, aplicabilă fără distincție adulților și minorilor, deși regimul răspunderii penale a minorului are finalitate și rațiune proprie. Articolul analizează compatibilitatea acestor măsuri cu specificul răspunderii penale juvenile, subliniind necesitatea unei diferențieri conceptuale între neutralizarea pericolului și reeducarea comportamentului. Sunt examinate, în paralel, evoluția normativă, fundamentele teoretice și practica judiciară recentă, care arată o aplicare selectivă și prudentă a măsurilor de siguranță față de minori. Se evidențiază că, deși teoretic compatibile, aceste măsuri nu sunt încă adaptate particularităților psihologice și sociale ale vârstei minorului, ceea ce le limitează parțial eficiența preventivă și relevanța în contextul justiției juvenile. Astfel, articolul aduce în prim-plan necesitatea unei reșezări conceptuale a instituției măsurilor de siguranță, în acord cu principiul interesului superior al copilului și cu exigențele de coerență ale justiției juvenile.*

Cuvinte cheie: *măsuri de siguranță, regimul răspunderii penale a minorului, interesul superior al copilului, reeducare, prevenție, practică judiciară, reglementări penale aplicabile minorilor, infractor minor, Cod penal*

On the compatibility between the general nature of safety measures and the special regime of juvenile criminal responsibility. Between normative coherence and the realities of practical application

Abstract: *The current regulation of safety measures under the Criminal Code maintains a unitary conception, applied without distinction to adults and minors, although the regime of criminal responsibility of minors has its own rationale and finality. This article examines the compatibility of these measures with the specific features of juvenile criminal responsibility, emphasizing the need for a conceptual distinction between neutralizing danger and re-educating behaviour. It analyses, in parallel, the normative evolution, the theoretical foundations, and recent case law, which reveal a selective and cautious application of safety measures to minors. The study highlights that, although theoretically compatible, these measures are not yet adapted to the psychological and social particularities of the minor's age, which partially limits their preventive effectiveness and their relevance within the juvenile justice system. Consequently, the article brings to the forefront the need for a conceptual repositioning of the institution of safety measures, in accordance with the principle of the child's best interests and with the coherence requirements specific to juvenile justice.*

Key words: *safety measures, regime of criminal responsibility of minors, best interests of the child, re-education, prevention, case law, criminal regulations applicable to minors,*

juvenile offender, Criminal Code

1. CADRUL JURIDIC AL MĂSURILOR DE SIGURANȚĂ

1.1. FINALITATEA PREVENTIVĂ ȘI FUNDAMENTUL SOCIAL AL MĂSURILOR DE SIGURANȚĂ

Instituția măsurilor de siguranță a fost reglementată pentru prima dată în dreptul penal român prin Codul penal al lui Carol al II-lea din 1936, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1937, care stabilea¹, pe lângă măsurile generale, și măsuri special destinate minorilor, precum internarea infractorilor minori într-un institut de educație corectivă și liberarea supravegheată pentru minori, conturând, într-o formă incipientă, și principiul autonomiei regimului sancționator al minorului. Din perspectiva politicii penale a epocii, această diferențiere exprimă o concepție modernă, surprinzător de apropiată de filosofia justiției juvenile contemporane: minorul era perceput nu ca un infractor în sens deplin, ci ca un individ susceptibil de reeducare și reintegrare socială.

Momentul a marcat desprinderea de paradigma exclusiv represivă, a Codului penal din 1864 (cunoscut și sub numele de Codul Cuza), care subordona reacția statului față de infractor principiului vinovăției și ideii de pedeapsă. Inspirat de Codul penal italian din 1930 (Codul Rocco), legiuitorul român a preluat, în 1936, concepția „*dublului sistem de sancțiuni*” (pedepse și măsuri de siguranță), specifică școlii pozitivistice italiene. Așa cum arătau lucrările doctrinare ale epocii, dispozițiile referitoare la măsurile de siguranță erau „*inspirate din rezoluțiunile congresului internațional dela Bruxelles în 1926, acelea ale de a II-a conferință internațională pentru unificarea dreptului penal, ținută la Roma în 1928 și ale Congresului Comisiunii internaționale penale și penitenciare, ținută la Praga în 1930. În aceste rezoluțiuni se găsesc formulările textelor referitoare la măsurile de siguranță și categoriile lor, și din care s’a inspirat, ca și al nostru, toate codurile și proiectele de coduri noi. Art. 70, în special e rezultatul rezoluțiunii dela Bruxelles, care a pus principiul că măsura de siguranță nu se pronunță singură, ci numai însoțind o pedeapsă, afară de cazuri excepționale.*”² În această concepție, statul nu reacționează doar la fapta comisă, ci și la pericolul pe care îl prezintă făptuitorul, consacrandu-se astfel, în dreptul nostru, o categorie distinctă de mijloace de apărare socială, cu o finalitate preponderent preventivă. În anul 1936, măsurile de siguranță au fost instituite „*pentru a se completa cadrul mijloacelor de luptă în contra criminalității și delincvenței rebele, lărgindu-se astfel domeniul eficaciei reactive a legii penale în vederea realizării unei cât mai întregi prevențiuni post-delictuale. Măsurile de siguranță ca și pedepsele intervin în contra unui infractor, sunt deci provocate de săvârșirea unei infracțiuni; dar pe când pedepsele își găsesc justificarea și dosarea în gravitatea infracțiunii și în gradul de vinovăție al infractorului, măsurile de siguranță sunt justificate și dosate de existența și persistența unui pericol de retransare a legii penale, pericol izvorât din starea infractorului care indică o reală înclinare către crimă sau o deosebită receptivitate la acțiunea factorilor criminogeni. De aceea măsurile de siguranță, sub raportul naturii lor, se aplică luându-se ca element de*

¹ Art. 70-80 C.pen. din 1936.

² „Origina textului. (Notă Ionescu Dolj).” în I. Ionescu-Dolj, H. Aznavorian, Const. G. Rătescu, Codul penal Carol al II-lea adnotat, vol. I, Ed. Librăriei Socec & Co. București, 1937, pp. 169-170.

*adaptare natura stării simptomatice din care decurge pericolul, iar sub raportul duratei lor dănuiesc atât cât dănuiește și pericolul care le-a impus*³. Astfel, se observă că încă de la apariția lor, măsurile de siguranță au fost concepute la intersecția dintre ideea de protecție socială și cea de reacție represivă. Deși nu au natura juridică a pedepselor, acestea pot produce efecte similare în planul libertății individuale, uneori chiar mai severe decât o sancțiune penală propriu-zisă.

Reglementarea actuală definește măsurile de siguranță drept mijloace de apărare socială, având ca scop înlăturarea unei stări de pericol și prevenirea săvârșirii altor infracțiuni⁴. În esență, acestea nu reprezintă o reacție suplimentară față de pedeapsă, ci o categorie autonomă de sancțiuni de drept penal, aplicabile inclusiv în lipsa unei pedepse, atunci când fapta prevăzută de lege este nejustificată. În practică, justificarea lor preventivă coexistă adesea cu o tentă punitivă implicită, pe care doctrina o sesizează de fiecare dată când aplicarea unei asemenea măsuri depășește rațiunea strict preventivă.⁵

În literatura de specialitate⁶ s-a evidențiat dificultatea încadrării măsurilor de siguranță în categoria sancțiunilor penale propriu-zise, întrucât acestea pot fi dispuse chiar și în cazul săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală nejustificate, fără a presupune existența vinovăției autorului. Distincția fundamentală dintre cele două instituții se conturează astfel: pedeapsa se întemeiază pe vinovăție și are un rol preponderent represiv, în timp ce măsura de siguranță se bazează pe constatarea unei stări de pericol, având un scop exclusiv preventiv. Dacă aplicarea pedepsei este condiționată de vinovăția făptuitorului și are o durată determinată, măsura de siguranță depinde de persistența stării de pericol și este, de regulă, nedeterminată. În consecință, din această perspectivă doctrinară, măsurile de siguranță nu reprezintă sancțiuni penale în sensul clasic al termenului, ci mai degrabă măsuri preventive, menite să înlătore o stare de pericol. Astfel, se desprinde ideea că măsurile de siguranță nu se întemeiază pe vinovăție, ci pe pericolozitatea persoanei, iar această deplasare de la culpă la pericol exprimă o trăsătură delicată a dreptului penal modern: statul reacționează nu față de faptă, ci față de starea de risc pe care o reprezintă individul.

Din perspectiva dreptului comparat, raportarea la modelul francez, aflat în aceeași familie juridică și apropiat prin filosofia reacției sociale, permite observarea modului în care acest sistem⁷ tratează „*mesures de sûreté*” ca instrumente autonome de apărare socială, aplicabile inclusiv în lipsa vinovăției, însă supuse unui control jurisdicțional exigent. Spre deosebire de sistemul nostru de drept, reglementările franceze stabilesc durate maximale (cu excepția monitorizării socio-judiciare, care poate fi dispusă „*fără limită de timp*” în cazurile infracțiunilor pedepsite cu detențiune pe viață), în funcție de gravitatea faptei, precum și distincții între măsurile aplicabile adulților și cele destinate minorilor, pentru care se impun limite temporale mai reduse și o supraveghere judiciară mai accentuată. Prin contrast, modelul german reglementează măsurile de siguranță sub denumirea de *Sicherungsmaßnahmen*⁸, acestea fiind condiționate de existența unui pericol concret și supuse principiului proporționalității. Sistemul german nu prevede, în mod expres, durate maxime generale, ci impune revizuirea periodică a măsurii în funcție de persistența stării de

³ „Comentare. (V. Dongoroz).” în I. Ionescu-Dolj, H. Aznavorian, Const. G. Rătescu, op.cit., p. 171.

⁴ Art. 107 alin. (1) C.pen.

⁵ M. Udroui, Sinteze de Drept penal. Partea generală, vol. II, Ediția 5, Ed. C.H. Beck, București, 2024, pp. 923-924.

⁶ N. Neagu, Drept penal, partea generală. Curs universitar, Ed. Universul Juridic, București, 2021, p. 390.

⁷ Art. 131-36-1 - 131-36-1 Code pénal.

⁸ Art. 61-67 Strafgesetzbuch.

pericol, aplicabilă atât adulților, cât și minorilor, cu accent pe individualizarea medicală și psihologică a intervenției. Aceleași exigențe se regăsesc și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care a subliniat constant că internarea medicală sau tratamentul obligatoriu sunt compatibile cu art. 5 §1 lit. e) CEDO doar în măsura în care se întemeiază pe o expertiză medicală actuală și independentă, precum și pe o verificare periodică efectivă a persistenței stării de pericol.⁹ În absența acestor garanții, măsura încetează să mai aibă natura unei protecții sociale și riscă să se transforme într-o detenție arbitrară, disimulată sub aparența unui scop medical. În consecință, interpretarea articolelor 107–112¹ C.pen. trebuie să păstreze un echilibru constant între finalitatea preventivă a măsurii și principiile răspunderii penale: măsura de siguranță nu poate deveni substitut al pedepsei, iar scopul legitim nu exonerează statul de obligația proporționalității.¹⁰

1.2. CLASIFICAREA ȘI REGIMUL JURIDIC AL MĂSURILOR DE SIGURANȚĂ

Așa cum am amintit și anterior, potrivit dispozițiilor art. 107–108 C.pen., măsurile de siguranță constituie instrumente juridice prin care statul urmărește înlăturarea unei stări de pericol și preîntâmpinarea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală. Acestea se dispun față de persoana care a comis o faptă prevăzută de legea penală, chiar dacă acesteia nu i se aplică o pedeapsă, atunci când pericolozitatea faptei sau a făptuitorului justifică adoptarea unei asemenea măsuri.

În forma actuală a Codului penal, măsurile de siguranță sunt următoarele: obligarea la tratament medical; internarea medicală; interzicerea ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii; confiscarea specială; confiscarea extinsă.

Aceste măsuri reflectă o viziune modernă a reacției penale, care nu se limitează la ideea de reprimare, ci își extinde finalitatea asupra prevenirii și neutralizării pericolului social. Spre deosebire de pedeapsă, care exprimă o reacție moral-juridică față de vinovăția subiectului, măsura de siguranță are un caracter eminentemente preventiv și este determinată nu de culpabilitate, ci de pericolozitate. Doctrina¹¹ a subliniat că această diferențiere, deși conceptual clară, comportă anumite riscuri și astfel, măsurile de siguranță trebuie să rămână complementare și proporționale, nu substitutive ale pedepsei. Așadar, deplasarea centrului de greutate de la vinovăție la pericol social trebuie privită cu prudență, pentru a nu se ajunge la forme de reacție penală în absența culpei.

Sub aspectul regimului juridic, măsurile de siguranță se dispun, de regulă, prin hotărârea de condamnare, dar pot fi aplicate și atunci când, din motive de neimputabilitate ori alte cauze exoneratoare de răspundere penală, nu se poate dispune condamnarea la o pedeapsă. Aceste măsuri au, în principiu, un caracter temporar, fiind menținute și reevaluate periodic atât timp cât persistă starea de pericol care le-a justificat. Totuși, nu toate măsurile de siguranță impun o reevaluare periodică: cele privative de libertate sau medicale, precum internarea ori obligarea la tratament, fac obiectul unor verificări succesive privind persistența pericolului social, în timp ce măsurile cu efect instant, precum confiscarea specială, își epuizează efectele prin simpla lor executare. În consecință, doar acele măsuri care restrâng

⁹ Winterwerp c. Olandei, 1979; Hutchison Reid c. Regatului Unit, 2003.

¹⁰ M. c. Germaniei (Hotărârea CEDO din 17 decembrie 2009, cererea nr. 19359/04).

¹¹ A. Boroș, Drept penal. Partea generală Ediția 6, Ed. C.H. Beck, București, 2024, p. 642.

libertatea ori afectează statutul juridic al persoanei pot fi revocate dacă, potrivit constatărilor medico-legale sau evaluărilor instituționale, starea de pericol a încetat.

În acest context, delimitarea duratei și a controlului asupra aplicării măsurilor de siguranță devine esențială pentru a garanta caracterul lor strict preventiv și a le diferenția de sancțiunile penale propriu-zise. Din această perspectivă, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a stabilit constant că aplicarea măsurilor de siguranță trebuie să se conformeze exigențelor art. 5 CEDO, care impun o verificare periodică a necesității privării de libertate. În cauza *Kallweit c. Germaniei* (2011), Curtea a reținut că internarea pe durată nedeterminată, menținută automat, fără o reevaluare reală a pericolului, echivalează cu o atingere adusă libertății individuale, incompatibilă cu cerințele Convenției. Prin urmare, deși reglementarea română este, în principiu, aliniată standardelor europene, practica judiciară relevă uneori o aplicare formală a controlului asupra menținerii acestor măsuri. Rămâne de văzut dacă evoluția doctrinară și jurisprudențială va consolida percepția lor ca mijloace excepționale de protecție socială, și nu ca forme mascate de reacție penală.

2. RĂSPUNDEREA PENALĂ A MINORULUI – PREMISE PENTRU INDIVIDUALIZARE

Dincolo de dezbaterile teoretice asupra măsurilor de siguranță, analiza regimului răspunderii penale a minorului presupune o înțelegere prealabilă a poziției acestuia în arhitectura dreptului penal contemporan. Societatea modernă se confruntă cu o fractură vizibilă între idealul protecției copilului, consacrat prin instrumente internaționale precum Convenția Națiunilor Unite din 1989 sau Regulile de la Beijing și Riyadh, și realitatea juridică a statelor, în care reacția la faptele comise de minori rămâne adesea una preponderent sancționatorie. Într-o analiză recentă, doctrina¹² a subliniat că societatea modernă se confruntă cu o paradigmă duală: pe de o parte, promovează conceptul de interesul superior al copilului și principiul proporționalității, iar pe de altă parte, menține o reacție juridico-penală cu dominantă punitivă, aflată încă departe de idealul reeducării. Această tensiune între ideal și realitate explică nevoia de reconsiderare a răspunderii minorului nu ca simplă adaptare a celei a adultului, ci ca formă distinctă de responsabilitate, întemeiată pe particularitățile de vârstă, discernământ și formare morală. În acest cadru, reglementarea penală actuală trebuie privită ca expresie a unei evoluții conceptuale de la sancțiune la protecție, iar analiza fundamentalelor sale oferă cheia înțelegerii rolului social al justiției penale juvenile.

Din această perspectivă, înțelegerea răspunderii penale a minorului nu poate porni decât de la analiza fundamentului său conceptual: statul nu sancționează un „*adult în miniatură*”, ci reacționează față de o persoană aflată în formare, ale cărei reacții psihice și sociale nu pot fi evaluate prin prisma acelorași repere de maturitate morală și discernământ precum în cazul adultului. Conduita deviantă a minorului trebuie privită prin prisma maturizării incomplete și a finalității reeducative a intervenției penale. Prin urmare, concepția penală contemporană tinde să înlocuiască logica represivă cu aceea a protecției și reeducării, configurând răspunderea minorului ca instrument de prevenție specială și reintegrare socială.

2.1. FUNDAMENTUL ȘI SCOPUL RĂSPUNDERII PENALE A MINORULUI

¹² L.V. Lefterache, M. G. Sima, Ș. I. Sorohan, G. C. Ioan, *Justiția penală în cazul minorilor*, Ed. Hamangiu, București, 2021, pp. 3–5.

Articolul 113 C.pen. stabilește o gradație clară a răspunderii în funcție de vârstă și de capacitatea de a discerne: minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal; cel cu vârsta între 14 și 16 ani răspunde numai dacă se dovedește că a săvârșit fapta cu discernământ; iar minorul care a împlinit vârsta de 16 ani răspunde potrivit legii penale. Această structură, inspirată de tradiția dreptului penal românesc încă de la apariția Codului penal al lui Carol al II-lea din 1936, care reglementa regimul răspunderii penale a minorului prin dispozițiile art. 138 – 153, „*inspirate în cea mai mare parte din codul transilvănean (art. 15 al legii XXXVI din 1 ianuarie 1910, denumită Novela penală) cât și din întreaga doctrină penală modernă, care consideră disciplinarea acestei materii ca cel mai puternic mijloc de combatere a criminalității*”¹³, confirmă tendința de a adapta reacția statului la gradul de maturitate psihologică și morală a persoanei. În același sens, doctrina recentă¹⁴ subliniază că fundamentul răspunderii penale a minorului nu poate fi desprins de teoria dezvoltării, potrivit căreia minorul nu este o persoană pe deplin formată psihic și moral, ci un individ aflat în proces de formare, susceptibil de influențe externe și de schimbare în timp. În această logică, atenuarea răspunderii penale se sprijină pe trei argumente majore: argumentul vinovăției treptate, argumentul naturii copilăriei și argumentul schimbării naturale

Privită din perspectivă istorică, reglementarea răspunderii penale a minorului a cunoscut o evoluție constantă, de la o concepție represivă la una protectivă. Dacă în Codul penal din 1864 minorul era tratat aproape similar adultului, diferența fiind doar de grad al discernământului, Codul penal al lui Carol al II-lea din 1936 a introdus, sub influență franceză, primele forme instituționalizate de reacție educativă, anticipând desprinderea de paradigma pedepsei. Literatura penală interbelică afirma că „*pe când în codurile vechi, problema minorității era reglementată în 4-5 articole (art. 64-65 Cpr.¹⁵; art. 83—87 Cptr.¹⁶), și după principiile generale comune, îndulcite într’o mică măsură, pe atunce în codurile penale mai noi, sau în legi speciale, se rezervă problemei minorității un capitol special important, cu principii speciale. Astfel în Transilvania am avut legea XXXVI: 1908, denumită Novela penală (care începând dela art. 15 se ocupă de minori; această parte a fost pusă în aplicare la 1 ianuarie 1910) și legea VII: 1913, despre instanțele minorilor. Prin ele s’au aplicat pentru minori alt sistem de responsabilitate (mai bine zis de imputabilitate) alt sistem de penalitate sau tratament. Principiile lor de bază sunt: principiul clasificării, principiul individualizării pedepsei, principiul educației sale, principiul tratamentului protectiv; principiul reabilitării. Pedepsa se aplică numai ca măsură extremă, dar funcțiunea ei este eminentă educativă. Pedagogie, educare, tratament și plasare sunt imperativele dispozițiilor privitoare la minori. Legea VII: 1913 a însemnat un important progres față de Novela penală. Căci pe când Np. se ocupă numai de minorii delincvenți, pe atunci L. J. M. (legea VII: 1913) se ocupă și de cei nedelincvenți, dar abandonați sau expuși corupției, prevăzând pentru ei măsuri de ocrotire, de tratament, de educație*”¹⁷. Codul din 1969 a menținut echilibrul dintre apărarea ordinii publice și protecția minorului, dar a consacrat pentru prima dată un sistem coerent al măsurilor educative. Actualul Cod penal marchează trecerea decisivă către o viziune umanistă, în care minorul devine subiect autonom al răspunderii penale, iar măsurile aplicabile acestuia a

¹³ „Origina textului. (Notă Ionescu Dolj).” în I. Ionescu-Dolj, H. Aznavorian, Const. G. Rătescu, op.cit., p. 349.

¹⁴ L.V. Lefterache, M. G. Sima, Ș. I. Sorohan, G. C. Ioan, op. cit., pp. 12-13.

¹⁵ Codul penal român.

¹⁶ Cod penal transilvănean.

¹⁷ „Comentare. (Traian Pop).” în I. Ionescu-Dolj, H. Aznavorian, Const. G. Rătescu, op.cit., p. 349.

căpătat o funcție preponderent preventivă și formativă.

Această evoluție, evidențiată în doctrină¹⁸, explică de ce, în dreptul actual, compatibilitatea măsurilor de siguranță cu minoritatea depinde nu de identitatea formală a regimului juridic, ci de finalitatea lor efectivă, aceea de protecție și reintegrare, nu de represiune. Din această perspectivă istorică se conturează firesc și legătura cu modelele europene, unde tratamentul penal al minorului este gândit ca o intervenție educativă și socială, nu ca o sancțiune propriu-zisă.

Sub aspect conceptual, în prezent, fundamentul răspunderii penale a minorului se sprijină pe principiul individualizării educative, potrivit căruia reacția statului trebuie să reflecte nevoile de dezvoltare ale minorului, nu doar gravitatea faptei. Finalitatea nu este sancționarea vinovăției, ci formarea conduitei responsabile, în acord cu valorile sociale protejate de lege.

În plan comparat, reglementările naționale se apropie de modelul adoptat de majoritatea legislațiilor europene. Astfel, Codul penal italian (art. 97–98) și Codul spaniol (art. 19) stabilesc excluderea totală a răspunderii până la o anumită vârstă, iar după această limită impun condiția discernământului. În Germania, *Jugendgerichtsgesetz* consacră o distincție între „*tineri*” (14–17 ani) și „*tineri adulți*” (18–21 ani), permițând aplicarea regimului minorilor și acestora din urmă, dacă structura psihologică o impune. În esență, toate aceste sisteme reflectă ideea că răspunderea penală a minorului este excepțională și subordonată scopului educativ.

Articolul 114 C.pen. clarifică limitele aplicării măsurilor educative privative de libertate, stabilind că acestea pot fi dispuse în principiu pentru infracțiuni grave (pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea de 7 ani sau mai mare ori detențiunea pe viață). Această soluție legislativă exprimă echilibrul între exigențele de protecție socială și cele de protecție a dezvoltării minorului. După cum observă doctrina recentă¹⁹, reacția penală față de minor nu trebuie să se transforme într-o sancțiune disimulată, ci să servească exclusiv scopului reeducării și reintegrării în mediul social.

Pe plan jurisprudențial, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a consacrat, în repetate rânduri, principiul conform căruia detenția minorilor trebuie să fie o măsură de ultim resort și de cea mai scurtă durată posibilă. Spre exemplu, în cauza *Blokhin c. Rusiei* (Marea Cameră, 2016), Curtea a reținut că internarea unui minor într-o instituție de corecție, în absența unei garanții de control judecătoresc efectiv și fără acces la educație, constituie o violare a art. 5 CEDO. În aceeași linie, cauza *Bouamar c. Belgiei* (1988) a reafirmat obligația statelor de a adopta măsuri educative cu adevărat reabilitante, și nu punitive sub altă denumire.

Astfel, scopul regimului sancționator aplicabil minorilor este acela de a combina protecția societății cu protecția dezvoltării tânărului. Reacția penală față de minor trebuie să fie nu doar legitimă, ci și utilă din perspectiva șanselor de reintegrare. Într-o formulare sintetică, se poate afirma că răspunderea penală a minorului nu exprimă o ruptură față de principiile generale ale dreptului penal, ci o nuanțare umanistă a acestora, adaptată la realitatea psihologică a adolescenței.

¹⁸ L. V. Lefterache, M. G. Sima, Ș. I. Sorohan, G. C. Ioan, op. cit., pp. 25-27.

¹⁹ A. Boroi, op. cit., p. 720.

2.2. MĂSURILE EDUCATIVE APLICABILE MINORILOR – DELIMITĂRILE CONCEPTUALE ȘI FUNCȚIA PREVENTIVĂ

Din perspectiva evoluției legislative, actualul sistem al măsurilor educative își găsește fundamentul în reforma penală intrată în vigoare la 1 februarie 2014, moment ce a marcat o schimbare de paradigmă în tratamentul penal al minorilor, de la reacția mixtă, sancționator-educativă, la o abordare unitară, centrată pe reintegrarea socială. Adoptarea Codului penal din 2014 a reprezentat rezultatul unui amplu proces de reflecție asupra evoluției istorice a răspunderii minorilor și al racordării la exigențele europene în materie de protecție și educație juridică a tinerilor. Noua arhitectură legislativă a consolidat concepția conform căreia reacția penală față de minor trebuie să fie eminentamente educativă, proporțională și adaptată stadiului său de dezvoltare, scopul acesteia fiind nu sancționarea vinovăției, ci formarea conduitei responsabile și reintegrarea în societate.

Din această perspectivă, măsurile educative consacrate de actualul Cod penal se întemeiază pe ideea substituției pedepsei cu instrumente de natură formativ-preventivă, ceea ce reflectă o viziune modernă asupra rolului dreptului penal, aceea de a preveni recidiva prin educație și asistență, nu prin constrângere.

Astfel, regimul sancționator aplicabil minorilor se întemeiază, în mod esențial, pe ideea de substituire a pedepsei cu măsuri educative. Codul penal actual consacră două categorii de astfel de măsuri: neprivative de libertate și privative de libertate.²⁰ Această arhitectură juridică reflectă concepția modernă potrivit căreia intervenția penală în cazul minorilor trebuie să fie minimală, individualizată și progresivă, pornind de la supravegherea în comunitate și ajungând, doar în cazuri grave, la privarea de libertate.

Regimul juridic al minorității este reglementat în Titlul V al Codului penal (art. 113–134), care consacră șase măsuri educative. Individualizarea și executarea acestora depind în mod esențial de datele furnizate instanței cu privire la personalitatea minorului, informații obținute prin intermediul serviciului de probațiune. Funcția principală a acestor măsuri este una educativ-preventivă, minorul nefiind sancționat exclusiv pentru a fi pedepsit, ci pentru a fi reintegrat. În acest sens, măsurile educative se diferențiază de pedepse și, într-o anumită măsură, și de măsurile de siguranță, deși toate urmăresc înlăturarea pericolului social. După cum a subliniat și doctrina²¹, esența regimului minorului constă în transformarea răspunderii penale într-un instrument de adaptare socială.

Deosebirea dintre măsurile educative și cele de siguranță este, totuși, una subtilă. Dacă măsura educativă se întemeiază pe vinovăția minorului și are ca obiectiv reeducarea acestuia, măsura de siguranță se fundamentează pe pericolozitate, putând fi dispusă chiar în lipsa vinovăției. Cu alte cuvinte, prima este o reacție la un comportament culpabil, iar cea de-a doua la o stare de risc social.

De asemenea, articolele 503–521 C.proc.pen. instituie un cadru procedural distinct pentru judecarea cauzelor cu minori, consacrand principiul tratamentului diferențiat. Instanța are obligația de a aprecia nu doar fapta, ci și nivelul de dezvoltare, mediul social și capacitatea de înțelegere a minorului. În această logică, măsurile educative se transformă într-un instrument de protecție juridică, nu într-un mijloc de represiune.

²⁰ Art. 117–127 C.pen.

²¹ M. Udroui, op. cit., p. 1009.

Din perspectiva dreptului comparat, soluțiile europene converg în aceeași direcție. Astfel, în Franța, „*Ordonnance n° 45-174 du 2 février 1945 relative à l'enfance délinquante*” a consacrat ideea că minorul trebuie „înțeleș, nu pedepsit”, iar în Germania, *Jugendgerichtsgesetz* prevede că măsurile aplicabile tinerilor au scopul de a încuraja responsabilitatea personală, nu de a sancționa. Această concepție comună se regăsește și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care a subliniat, în cauza T. c. Regatului Unit (1999), că justiția juvenilă nu poate reproduce logica sistemului penal al adulților fără a-i trăda rațiunea. De aici decurge obligația statelor de a privilegia măsuri educative, proporționale și temporare, în detrimentul celor de natură represivă.

Astfel, măsurile educative reprezintă prima etapă în arhitectura reacției penale față de minor, având rolul de a preveni recidiva și de a restabili echilibrul social prin reeducare. Acestea pregătesc conceptual terenul pentru analiza măsurilor de siguranță, care, deși pot fi dispuse și față de minori, se întemeiază pe o rațiune distinctă, aceea de a neutraliza o stare de pericol, și nu de a forma comportamente sociale.

3. MĂSURILE DE SIGURANȚĂ APLICABILE MINORILOR

3.1. PREMISE GENERALE: UNITATE DE REGLEMENTARE, DIVERSITATE DE FINALITATE

Deși Codul penal nu distinge expres între măsurile de siguranță aplicabile majorilor și cele aplicabile minorilor, interpretarea sistematică a art. 107–108 C.pen. coroborat cu art. 113–134 C.pen. relevă existența unei unități de reglementare, dar a unei diversități de rațiuni. Aceste măsuri, respectiv obligarea la tratament medical, internarea medicală, interzicerea ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii, confiscarea specială și confiscarea extinsă, pot fi dispuse, în principiu, față de orice persoană care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, inclusiv față de un minor, dacă sunt îndeplinite condițiile generale de aplicare. Totuși, consider că aplicarea lor minorilor nu poate fi concepută pe baza aceluiași principii generale ca în materia majorilor. În timp ce la adult măsura de siguranță este concepută ca un instrument de neutralizare a pericolului social, în cazul minorului aceasta ar trebui interpretată prin prisma principiului interesului superior al copilului (art. 49 Constituție; art. 3 Convenția ONU privind drepturile copilului), reflectând nu doar exigențele de protecție, ci și necesitatea unei intervenții proporționale și adaptate dezvoltării sale psiho-sociale.

Din această perspectivă, aplicarea măsurilor de siguranță ar trebui să urmeze același model conceptual precum cel conturat în materia măsurilor educative, în sensul că reacția statului nu ar trebui să se limiteze la prevenirea pericolului, ci să integreze criteriile de individualizare și reabilitare. Așa cum s-a arătat în doctrină²², „*individualizarea măsurilor educative trebuie să reflecte nevoile reale ale minorului, evitându-se uniformitatea și rigiditatea sancționării*”. Prin analogie, aceeași abordare ar trebui extinsă și asupra măsurilor de siguranță, care, deși nu au natură sancționatorie, îndeplinesc o funcție protectivă, neputându-se ignora reintegrarea socială a minorului.

²² L.V. Lefterache, M. G. Sima, Ș. I. Sorohan, G. C. Ioan, op. cit., p. 183.

3.2. COMPATIBILITATEA MĂSURILOR DE SIGURANȚĂ CU REGIMUL MINORITĂȚII

Așa cum am subliniat și în capitolul anterior, nu doar aplicarea măsurilor educative ar trebui privită prin prisma principiului interesului superior al copilului (art. 49 Constituție; art. 40 din Convenția ONU privind drepturile copilului), ci și aplicarea măsurilor de siguranță minorilor. Statul are obligația pozitivă de a proteja dezvoltarea fizică, psihologică și socială a minorului, chiar și atunci când acesta a comis o faptă penală.

În ceea ce privește *măsura de siguranță a obligării la tratament medical*, aceasta are caracter restrictiv de drepturi și se aplică, potrivit art. 109 C.pen., în egală măsură persoanelor majore și minore care au comis o faptă prevăzută de legea penală și prezintă o stare de pericol pentru societate, determinată de existența unei boli, inclusiv cea provocată de consumul cronic de alcool sau de alte substanțe psihoactive, ce poate fi corectată prin tratament. Regimul său juridic presupune obligația de a se prezenta periodic la tratament medical până la însănătoșire sau până la obținerea unei ameliorări care să înlăture starea de pericol. Executarea măsurii este reglementată de prevederile art. 566–568 C.proc.pen., care stabilesc obligația autorităților de sănătate publică de a supraveghea tratamentul, obligația unității sanitare de a comunica instanței evoluția stării de sănătate a persoanei și posibilitatea transformării măsurii în internare medicală, în caz de agravare.

De asemenea, art. 569 alin. (3) C.proc.pen. instituie un termen maxim de un an pentru verificarea necesității menținerii internării medicale, reevaluare aplicabilă în mod identic minorilor și majorilor. Astfel, cadrul procedural român asigură o formă de control judiciar periodic, conform exigențelor art. 5 CEDO. Totuși, acest control are un caracter preponderent formal, întrucât se limitează la constatarea medicală a persistenței stării de pericol, fără o analiză interdisciplinară asupra evoluției psihologice și sociale a persoanei internate. În aceste condiții, se poate susține că, deși reglementarea actuală îndeplinește formal cerințele Convenției europene, nu răspunde pe deplin principiului interesului superior al copilului, întrucât nu prevede un mecanism distinct de monitorizare adaptată minorilor. O asemenea diferențiere ar putea fi realizată fie prin completarea prevederilor legale incidente, fie prin instituirea unui cadru de evaluare periodică multidisciplinară, în care concluziile medicale să fie corelate cu observațiile specialiștilor în domeniul psihologic și social.

Astfel, deși măsura obligării la tratament medical este compatibilă cu regimul minorității prin finalitatea sa de protecție și recuperare, aplicarea sa uniformă minorilor și majorilor denotă o lipsă de adaptare la particularitățile de dezvoltare specifice vârstei. În dreptul francez, de pildă, judecătorul colaborează constant cu serviciile medico-sociale pentru a adapta tratamentul la stadiul de maturitate al copilului²³. Dreptul român nu consacră o asemenea cooperare instituțională. Reevaluarea periodică prevăzută de art. 569 alin. (3) și art. 571 alin. (3) C.proc.pen. are un conținut exclusiv medical, fără a integra o analiză psihopedagogică sau socială, deși aceasta s-ar impune în cazul minorilor.

În aceste condiții, deși cadrul legal actual respectă formal cerințele Convenției europene, el nu asigură o protecție efectivă a interesului superior al copilului, în lipsa unui mecanism de monitorizare adaptat particularităților de vârstă, care să îmbine expertiza medicală cu cea psihologică și socială. O problemă similară se conturează și în cazul măsurii internării medicale, unde privarea de libertate și durata nedeterminată a aplicării

²³ Art. L.11-1-1 Code de justice pénale des mineurs.

sporesc nevoia unui control judiciar diferențiat, capabil să prevină orice atingere disproporționată adusă libertății individuale în cazul minorului.

Internarea medicală (art. 110 C.pen.) reprezintă o măsură de siguranță privativă de libertate, ce poate fi dispusă față de persoanele care, din cauza unei boli psihice, a consumului cronic de substanțe psihoactive ori a unei boli infecto-contagioase, prezintă un pericol pentru societate. Măsura are un caracter excepțional, întrucât presupune privarea de libertate pe o durată nedeterminată, până la însănătoșirea persoanei internate sau până la dispariția stării de pericol, fiind supusă unor verificări periodice. Prin natura și efectele sale, internarea medicală constituie cea mai severă dintre măsurile de siguranță, întrucât implică o restrângere prelungită a libertății individuale.

Deși justificată prin necesitatea înlăturării unei stări de pericol, aplicarea acestei măsuri față de minori reclamă o analiză suplimentară, realizată din perspectiva principiului interesului superior al copilului (art. 49 Constituție; art. 3 din Convenția ONU privind drepturile copilului). Compatibilitatea măsurii cu acest principiu ar impune ca scopul acesteia să nu fie redus la protejarea societății, ci să includă, în egală măsură, vindecarea și reintegrarea copilului.

Doctrina²⁴ a subliniat că internarea medicală poate fi dispusă și atunci când nu este respectată obligația de a urma tratamentul medical, iar caracterul său preventiv nu exclude o restrângere severă a drepturilor fundamentale. Din această perspectivă, compatibilitatea măsurii cu regimul minorității presupune o reevaluare conceptuală și valorică: finalitatea sa nu poate fi exclusiv aceea a apărării ordinii publice, ar trebui dublată de o dimensiune terapeutică și educativă, adaptată particularităților psihologice și sociale ale minorului.

Aplicarea internării medicale față de minori ar trebui, așadar, concepută ca o intervenție de ocrotire medicală și psihologică, orientată prioritar spre reintegrarea socială. Principiul interesului superior al copilului reclamă o protecție echilibrată între nevoia de apărare a societății și cea de dezvoltare armonioasă a minorului.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat, în cauza *Kallweit c. Germaniei* (2011), că lipsa unui control jurisdicțional regulat asupra internării medicale echivalează cu o detenție arbitrară, incompatibilă cu art. 5 § 1 lit. e CEDO. Prin urmare, cu atât mai mult, în cazul minorilor se impune un cadru procedural distinct, care să prevadă un control judiciar anual obligatoriu, realizat după reguli clare și inclusiv cu participarea specialiștilor în asistență socială și protecția copilului, în vederea evaluării necesității menținerii măsurii și a adaptării tratamentului la nevoile reale ale minorului. Numai în asemenea condiții măsura internării medicale ar putea fi considerată pe deplin compatibilă cu principiile aplicabile regimul minorității.

Cu privire la *interzicerea ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii*, deși, în principiu, această măsură de siguranță este aplicabilă oricărui subiect activ, fie el major sau minor, aplicarea sa în cazul minorilor ridică serioase dificultăți de ordin practic. Rațiunea măsurii, prevenirea unor pericole ce pot rezulta din incapacitatea, nepregătirea sau neglijența persoanei în exercitarea unei activități profesionale, presupune existența unei maturități juridice și profesionale pe care minorul, prin definiție, nu o deține. Or, raportarea unui minor la exigențele răspunderii profesionale echivalează cu transferarea asupra sa a unui standard destinat exclusiv persoanei adulte. În plus, o astfel de interdicție poate aduce atingere dreptului minorului la educație și formare profesională, garantat de art. 49 alin. (5) din

²⁴ M. Udriou, op. cit., pp. 935-937.

Constituție, în măsura în care împiedică desfășurarea unor activități specifice procesului de dezvoltare și instruire. În cazul minorilor, sancțiunea îmbracă astfel o aparență disproporționată, fiind susceptibilă să compromită chiar scopul reintegrării sociale pe care îl urmăresc reglementările penale privind regimul minorității.

Doctrina²⁵ a remarcat în mod pertinent că măsura ar trebui, cel mult, să aibă un caracter formal atunci când este aplicată minorilor, fiind justificată doar în situațiile în care aceștia exercită efectiv o activitate profesionalizată, de exemplu, în cadrul unei ucenicii sau al unei activități artistice remunerate. În alte cazuri, aplicarea unei astfel de interdicții ar fi lipsită de finalitate juridică și ar contraveni principiului proporționalității, transformând un instrument de protecție socială într-o restricție artificială a dreptului la dezvoltare. Dificultatea integrării acestei măsuri în regimul minorității nu derivă din absența unei justificări legale, ci din incompatibilitatea sa structurală cu scopul preventiv-educativ al răspunderii penale a minorului. Finalitatea acesteia ar trebui să se încadreze în sfera formării și corectării conduitei, nu a excluderii sociale sub aparența unei protecții.

Această tensiune între rațiunea preventivă a măsurii și funcția educativă a răspunderii minorului prefigurează, de altfel, dilemele pe care le ridică și alte instrumente de protecție socială, precum confiscarea extinsă, atunci când sunt transpuse în sfera răspunderii penale juvenile.

Confiscarea specială, reglementată de art. 112 C.pen., reprezintă măsura de siguranță prin care se dispune trecerea în proprietatea statului a bunurilor provenite din săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală sau utilizate la comiterea acesteia, ori a bunurilor dobândite în schimbul lor. Caracterul său este unul patrimonial, scopul fiind înlăturarea stării de pericol reprezentate de menținerea în circuitul civil a unor bunuri legate intrinsec de fapta penală, indiferent de persoana făptuitorului. Prin urmare, natura acestei măsuri este esențialmente obiectivă, în sensul că temeiul său nu rezidă în vinovăția autorului, ci mai degrabă în pericolozitatea bunului.²⁶

Spre deosebire de celelalte măsuri de siguranță, confiscarea specială nu restrânge libertatea persoanei și nu presupune o atingere asupra libertății individuale, ci intervine asupra unui raport patrimonial, într-o zonă de neutralitate valorică, lipsită de conotația represivă specifică pedepsei. Aceasta nu urmărește sancționarea făptuitorului, ci restabilirea echilibrului social alterat prin fapta ilicită și prevenirea unor noi stări de pericol. Din această perspectivă, măsura poate fi dispusă indiferent de soluția pronunțată asupra răspunderii penale, inclusiv în caz de achitare, încetare a procesului penal sau clasare, întrucât finalitatea sa este preventivă.

Această structură normativă o face cea mai compatibilă măsură de siguranță cu regimul juridic al minorității, întrucât îmbină eficiența socială a reacției penale cu protecția persoanei minorului. Aplicarea acesteia nu aduce atingere principiului interesului superior al copilului, ci îl consolidează: minorul nu este supus unei constrângeri sau restricții, ci unei măsuri care înlătură efectele materiale ale faptei, protejându-l totodată de tentația recidivei prin menținerea unei ordini juridice corecte.

²⁵L.V. *Lefterache*, *Minoritatea în Codurile penale (1864-2021)*. Scurt istoric al vocabularului juridic: de la coconi la minori, de la pricepere la discernământ, de la greșală la infracțiune și de la certarea cu măsură la măsurile educative, *Caiete de drept penal*, nr.2/2021, pp. 9-38, <https://studia.law.ubbcluj.ro/index.php/caietededreptpenal/article/view/228>, <https://doi.org/10.24193/CDP.2021.2.1>.

²⁶M. *Udroiu*, op. cit., p. 965.

În plus, spre deosebire de măsurile de siguranță privative sau restrictive de libertate, confiscarea specială operează asupra unui element exterior persoanei minorului, respectiv bunul, ceea ce permite aplicarea sa fără a vulnerabiliza procesul de formare morală și psihologică a acestuia. În mod firesc, instanța are obligația de a aprecia individual situația patrimonială a minorului și de a respecta dispozițiile referitoare la reglementarea regimului juridic aplicabil infractorilor minori, care impun citarea reprezentantului legal în cauzele penale ce privesc minori, inclusiv în procedura de executare a măsurii.

Totodată, natura patrimonială a confiscării face ca aceasta să poată fi dispusă și atunci când bunurile se află în patrimoniul altor persoane, în condițiile art. 112¹ C.pen., respectând, desigur, garanțiile procesuale pentru terții de bună-credință. În practica judiciară și în doctrină²⁷ s-a arătat constant că, deși se poate ajunge la confiscarea bunurilor dobândite de părinți sau de alte persoane majore din anturajul minorului, această consecință nu reprezintă o formă de sancționare colectivă, ci expresia caracterului obiectiv al măsurii. Prin urmare, aplicarea confiscării nu trebuie interpretată ca o atingere adusă autonomiei patrimoniale a minorului, ci ca o măsură de protecție a ordinii juridice.

Sub un alt aspect, executarea măsurii este reglementată de art. 574–578 C.proc.pen. și de actele normative speciale privind valorificarea bunurilor intrate în proprietatea statului. Confiscarea specială se pune în executare de îndată după rămânerea definitivă a hotărârii, bunurile fiind preluate de organele judiciare competente și transmise Agenției Naționale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate, care asigură conservarea și valorificarea acestora. Acest mecanism procedural, cu valențe administrative și neutre, evidențiază încă o dată absența caracterului punitiv, accentuând dimensiunea preventivă și de restabilire a echilibrului social.

Prin urmare, din perspectiva principiilor care guvernează răspunderea penală a minorilor, confiscarea specială este măsura de siguranță care se armonizează cel mai bine cu particularitățile acestui regim. Aceasta răspunde exigenței proporționalității, evită stigmatizarea minorului, nu presupune privare de libertate și contribuie la educația tânărului prin restabilirea ordinii de drept într-un mod concret și neviolent. În plus, caracterul său de măsură obiectivă și non-represivă permite instanței să o dispună inclusiv atunci când minorul beneficiază de o măsură educativă neprivativă de libertate, fără a produce un efect dublu sancționator. Astfel, dacă măsurile cu caracter medical sau cele privative de libertate ridică probleme de compatibilitate cu minoritatea, confiscarea specială se dovedește a fi, dimpotrivă, o măsură de echilibru, capabilă să protejeze atât interesele societății, cât și procesul de reintegrare socială a copilului. Aceasta întruchipează, poate cel mai bine, spiritul dreptului penal al minorilor: un drept care corectează fără a pedepsi și care educă prin restabilirea ordinii, nu prin suferință.

Referitor la *confiscarea extinsă*, deși Codul penal nu face nicio distincție expresă între majori și minori în ceea ce privește aplicarea măsurilor patrimoniale, analiza naturii juridice a confiscării extinse conduce la concluzia că această măsură, deși teoretic posibilă, ridică serioase probleme de compatibilitate cu regimul răspunderii penale a minorului. Caracterul său complex, aflat la intersecția între o măsură de siguranță patrimonială și o sancțiune cu valențe represive, o apropie mai mult de logica pedepsei, de care minorul este, prin definiție, exceptat.

²⁷ *Idem*, pp. 963–967.

Potrivit art. 112¹ C.pen., instanța poate dispune confiscarea extinsă a bunurilor dobândite prin săvârșirea infracțiunii sau a celor utilizate în cadrul acesteia, însă numai printr-o hotărâre de condamnare. Este, așadar, o măsură de siguranță ce presupune, în mod esențial, existența unei condamnări și constatarea vinovăției. Or, în cazul minorilor, rațiunea sistemului sancționator se disociază tocmai de această logică, substituind pedepsei măsura educativă, întemeiată nu pe vinovăție deplină, ci pe nevoia de reeducare și reintegrare. Din această perspectivă, condiția prealabilă a condamnării exclude, cel puțin conceptual, aplicarea confiscării extinse față de minor.

Doctrina²⁸ subliniază că măsura confiscării extinse este una irevocabilă, personală și consecutivă unei hotărâri de condamnare, condiție care, deși formal pare îndeplinită și în cazul minorului, ascunde o incompatibilitate de fond. Prin urmare, aplicarea acesteia în absența unei condamnări, ci doar în temeiul unei hotărâri prin care se dispune o măsură educativă, ar lipsi instituția de fundamentul său juridic. Întrucât măsura are la bază un raționament de pericolozitate a bunurilor și de vinovăție deplină a persoanei, aceasta presupune constatarea unei stări de pericol derivată din săvârșirea unei fapte penale imputabile. Or, hotărârea prin care se aplică o măsură educativă nu reprezintă o condamnare în sensul propriu al dreptului penal substanțial, ci o soluție specifică minorității, prin care instanța nu stabilește o vinovăție deplină, ci doar o responsabilitate atenuată, în funcție de discernământul minorului și de scopul reeducativ al intervenției.

Astfel, în cazul minorilor nu se pronunță o hotărâre de condamnare, ci una prin care se aplică o măsură educativă, iar Codul penal nu prevede posibilitatea amânării aplicării ori suspendării executării unei măsuri educative, tocmai pentru că acestea nu au caracter exclusiv punitiv. Din această perspectivă, hotărârea de aplicare a unei măsuri educative nu se confundă cu hotărârea de condamnare cerută de art. 112¹ alin. (1) C.pen. ca premisă a confiscării extinse, neputând constitui temei pentru dispunerea unei măsuri cu o asemenea încărcătură sancționatorie. Așadar, chiar dacă instanța reține săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală și aplică o măsură educativă, nu se poate vorbi despre o condamnare în sensul legii penale, ci despre o soluție de natură proprie regimului special al minorității, în care răspunderea este orientată spre prevenție și reeducare. Această distincție nu este una formală, ci de substanță: în timp ce hotărârea de condamnare constată vinovăția deplină și activează consecințele sancționatorii ale pedepsei, hotărârea de aplicare a unei măsuri educative exprimă constatarea unei conduite antisociale care reclamă intervenția statului în scop formativ, nu represiv.

În aceste condiții, a admite posibilitatea confiscării extinse față de minor ar însemna o extensie nejustificată a conceptului de condamnare, printr-o asimilare care ar contraveni principiului legalității măsurilor de siguranță și caracterului personal al răspunderii penale. Din perspectivă sistematică, măsurile educative pot coexista doar cu confiscarea specială, care are natură tehnică și finalitate preventivă, dar nu și cu confiscarea extinsă, care se sprijină pe ideea unei acumulări ilicite persistente și pe logica vinovăției penale integrale.

Mai mult, dispozițiile art. 249 alin. (4) C.proc.pen., care prevăd posibilitatea luării măsurilor asigurătorii în vederea aplicării confiscării extinse, se raportează la bunurile ce pot face obiectul acestei măsuri „*pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a acestora*”. Această finalitate presupune un raport direct între bunurile dobândite și activitatea infracțională, ceea ce, în cazul minorilor, se dovedește greu

²⁸ *Idem*, p. 979.

de delimitat în mod concret. În practică, bunurile provenite din faptele săvârșite de minori se află frecvent în patrimoniul părinților sau al altor persoane majore din anturajul acestora, iar aplicarea confiscării extinse ar conduce, inevitabil, la atingerea drepturilor de proprietate ale unor terți nevinovați, o consecință pe care jurisprudența Curții Constituționale a caracterizat-o drept o veritabilă „*formă indirectă de sancționare a terților nevinovați*”²⁹.

Totodată, în condițiile în care măsura confiscării extinse este destinată, potrivit art. 112¹ alin. (2) C.pen, să acționeze asupra bunurilor dobândite „*într-o perioadă de 5 ani înainte și, dacă este cazul, după momentul săvârșirii infracțiunii, până la data emiterii actului de sesizare a instanței*”, este dificil de conceput o astfel de analiză temporală în cazul unui minor, al cărui regim patrimonial și exercițiul al drepturilor civile sunt limitate. Minorul nu deține, de regulă, o autonomie patrimonială care să permită identificarea unui patrimoniu „*propriu*” supus confiscării extinse, în sensul cerut de text. În lipsa capacității de exercițiu deplin, bunurile sale se află sub administrarea reprezentantului legal, iar instanța penală nu ar putea dispune confiscarea fără a antrena, implicit, controlul unei instanțe de tutelă.

În plus, fiind o măsură subsecventă condamnării, confiscarea extinsă se justifică doar atunci când instanța „*are convingerea că bunurile dobândite provin din activități infracționale*”. Or, în cazul minorului, această „*convingere*” ar fi greu de consolidat probator, întrucât raportul dintre faptă și avantajul patrimonial este adesea mediat de intervenția adulților. Instanța trebuie să stabilească, pe baza probelor disponibile, o legătură suficientă între activitatea infracțională și bunurile supuse confiscării, în sensul unei disproporții vădite între veniturile licite și averea persoanei condamnate. Aplicarea unei asemenea rațiuni unui minor ar presupune evaluarea unui patrimoniu care, în majoritatea cazurilor, nu există sau este comun cu cel al familiei, ceea ce ar conduce la o sancționare colectivă contrară principiului personalității răspunderii penale.

Pe de altă parte, chiar dacă, în teorie, confiscarea extinsă ar putea fi privită ca o măsură de siguranță și, deci, susceptibilă de aplicare minorului, finalitatea sa reală, aceea de neutralizare a produselor unei activități infracționale desfășurate în timp, intră în contradicție cu scopul măsurilor educative. În cazul minorului, interesul protejat este cel al formării și reintegrării, nu al înlăturării pericolului social prin atingerea patrimoniului. A accepta aplicarea confiscării extinse în astfel de situații ar echivala cu tratarea minorului ca pe un adult în plan patrimonial, ignorând particularitățile psihologice și juridice ale vârstei, precum și principiul prevalenței scopului educativ asupra celui represiv.

Așadar, deși Codul penal nu exclude expres aplicarea confiscării extinse minorilor, condiția existenței unei condamnări definitive, coroborată cu lipsa capacității de exercițiu și cu natura specifică a răspunderii minorului, transformă această ipoteză într-una mai degrabă teoretică decât practică. Confiscarea specială rămâne, astfel, singura măsură de siguranță privativă de patrimoniu compatibilă cu minoritatea, întrucât poate fi dispusă independent de o condamnare și se raportează direct la bunurile folosite sau produse prin infracțiune, fără a presupune o analiză retrospectivă a patrimoniului. În schimb, confiscarea extinsă, prin cerințele sale de condamnare, de autonomie patrimonială și de legătură între bunuri și fapta infracțională, se dovedește, incompatibilă cu regimului juridic al minorului, chiar dacă legea penală, în tăcerea ei, nu o exclude expres.

²⁹ Decizia Curții Constituționale nr. 11/2015.

4. APLICABILITATEA MĂSURILOR DE SIGURANȚĂ MINORULUI ÎN RAPORT CU PRACTICA JUDICIARĂ

Dincolo de fundamentul teoretic al compatibilității măsurilor de siguranță cu minoritatea, consider că analiza dobândește relevanță deplină numai în oglindă cu practica judiciară recentă. Din perspectivă metodologică, perioada 2022–2025 a fost selectată întrucât permite surprinderea evoluțiilor generate de deciziile recente ale instanțelor de judecată și de practica unitară în materia măsurilor educative și a celor de siguranță. Din perspectivă sistematică, raportarea la acest interval cronologic oferă avantajul unei imagini contemporane asupra modului în care instanțele aplică măsurile de siguranță minorilor în contextul exigențelor de proporționalitate, individualizare și compatibilitate cu finalitatea educativă a răspunderii. În plus, perioada este suficient de recentă pentru a reflecta tendințele actuale, dar și suficient de amplă pentru a permite identificarea unor constante jurisprudențiale.

Analiza teoretică realizată anterior a conturat premisele compatibilității selective dintre măsurile de siguranță și regimul juridic al minorității, reliefând nevoia unei aplicări diferențiate, sensibile la particularitățile vârstei și la finalitatea educativă a reacției penale din perspectiva regimului minorității.

În continuare, analiza jurisprudenței din perioada 2022–2025 permite observarea concretă a modului în care instanțele naționale au transpus aceste principii în practică, adaptându-le realităților sociale actuale.

Din ansamblul hotărârilor examinate reiese că, deși măsurile de siguranță se aplică minorilor în temeiul aceluiași dispoziții de drept material ca și în cazul majorilor (art. 107–110 C.pen.), selecția efectivă a măsurilor reflectă o înțelegere nuanțată a diferențelor de statut și de finalitate. Instanțele tind să privilegieze acele măsuri care neutralizează un pericol obiectiv, precum confiscarea specială, sau care intervin asupra unor riscuri medicale confirmate, evitând orice ingerință excesivă care ar putea depăși scopul de protecție.

Cu privire la *măsura de siguranță a obligării la tratament medical* (art. 109 C.pen.), din perspectiva rațiunii instituției, această măsură nu este printre cele mai frecvente în cauzele cu minori³⁰, dar, cu toate acestea constituie măsura de siguranță cel mai frecvent aplicată minorilor în sfera măsurilor de siguranță cu conținut medical. Deși nu are o incidență ridicată în raport cu totalul cauzelor în care s-au aplicat măsuri de siguranță, atunci când este dispusă, apare întotdeauna fundamentată pe un diagnostic cert și pe un raport medico-legal care confirmă necesitatea tratamentului și existența unui risc de recidivă comportamentală sau de agravare a stării de pericol. Din punct de vedere jurisprudențial, instanțele fac apel constant la principiul proporționalității, iar obligarea la tratament medical este preferată înaintea internării, tocmai pentru că reprezintă o ingerință mai redusă asupra libertății individuale, asigurând totodată protecția socială necesară și combină obligarea la tratament medical cu măsuri educative de supraveghere, pentru a atinge simultan scopul preventiv și cel educativ.

Astfel, din perspectiva compatibilității, privită prin prisma practicii judiciare, obligarea la tratament medical este concordantă cu regimul minorității. Totuși, aplicarea sa ar trebui însoțită de un cadru de monitorizare multidisciplinară, în care expertiza medicală să fie completată de evaluări psihologice și sociale, pentru ca intervenția să rămână proporțională

³⁰ S-au avut în vedere: sentința penală din 30.01.2024 (Trib. Cluj); sentința penală din 23.09.2025 (Jud. Sectorului 2 București); sentința penală din 27.07.2022 (Jud. Sectorului 5 București). Sentințele penale au fost consultate pe www.sintact.ro.

și eficiență în raport cu particularitățile de vârstă și dezvoltare ale minorului.

Referitor la *măsura de siguranță a internării medicale* (art. 110 C.pen.), în logica măsurilor de siguranță cu conținut medical, apare ca fiind soluția extremă, rezervată situațiilor în care tratamentul nu poate asigura controlul pericolului social. Aceasta este o măsură cu caracter privativ de libertate, dispusă exclusiv în urma unei expertize care confirmă necesitatea izolării temporare a persoanei.

În plan statistic, măsura apare rar, dar practica³¹ demonstrează că instanțele o dispun atunci când nu există alternative mai puțin restrictive. Motivarea instanțelor reflectă echilibrul între protecția societății și respectarea demnității persoanei internate, întrucât judecătorul nu se limitează la o analiză medicală formală, ci urmărește o proporționalitate efectivă între măsură și pericol. Din perspectivă teoretică, internarea medicală este compatibilă cu regimul minorității în măsura în care scopul acesteia rămâne recuperarea și reabilitarea, nu neutralizarea punitivă. Totuși, o aplicare prelungită, lipsită de control interdisciplinar ar risca să submineze principiul interesului superior al copilului, transformând măsura într-o formă de detenție mascată.

În ceea ce privește *măsura de siguranță a interzicerii ocupării unei funcții sau exercitării unei profesii* (art. 108 lit. c) C.pen.), această măsură, deși prevăzută cu caracter general, din punct de vedere practic, apare ca inaplicabilă minorilor. Lipsa oricărei incidențe în jurisprudența recentă nu semnifică o omisiune, ci o consecință firească a statutului juridic al minorului, care, în mod tipic, nu exercită o profesie și nu ocupă o funcție de natură să genereze un pericol social. Astfel, se confirmă opinia doctrinară, expusă în capitolul anterior, prin care s-a subliniat că o asemenea măsură ar putea fi, cel mult, formal aplicabilă în situațiile rare în care minorul desfășoară o activitate profesionalizată (ucenicie, activitate artistică remunerată etc.), însă, în rest, acest ar fi lipsită de obiect juridic și contrară principiului proporționalității. Așadar, absența sa din practica judiciară confirmă fidel particularitățile minorității și respectarea rațiunii pentru care răspunderea penală a minorului este structurată pe criterii educative.

Relativ la *măsura confiscării speciale* (art. 112 C.pen.) se remarcă drept măsura de siguranță cel mai des aplicată minorilor, datorită naturii sale obiective și caracterului său de neutralizare imediată a bunurilor periculoase sau ilicite. Aceasta nu are un conținut punitiv, ci tehnic, și se dispune indiferent de vârsta făptuitorului, atunci când bunul a fost folosit, destinat ori rezultat din săvârșirea infracțiunii. Practica recentă³² este bogată în exemple: telefoane mobile și cartele SIM folosite la distribuirea materialelor pornografice cu minori, obiecte tăietoare sau contondente folosite în fapte cu violență („*briceag cu mâner din corn de cerb*”, „*par din lemn*”), ori bunuri implicate în cauze de furt calificat, alături de măsuri educative privative sau neprivative de libertate.

Dincolo de diversitatea situațiilor, se observă un principiu comun: instanțele aplică măsura independent de persoana făptuitorului, având în vedere exclusiv pericolul concret al bunului. În logica răspunderii minorului, această abordare este ideală, aceasta combină protecția socială cu respectarea finalității educative, eliminând factorii de risc fără a atinge

³¹ S-a avut în vedere: sentința penală din 29.05.2023 (Jud. Sectorului 3 București). Sentința penală a fost consultată pe www.sintact.ro.

³² S-au avut în vedere: sentința penală din 19.06.2025 (Trib. Constanța); sentința penală din 9.10.2025 (Trib. Harghita); sentința penală din 25.07.2025 (Jud. Vânu Mare); sentința penală din 21.08.2025 (Jud. Giurgiu); sentința penală din 23.09.2025 (Jud. Sectorului 2 București). Sentințele penale au fost consultate pe www.sintact.ro.

demnitatea sau autonomia minorului.

În opoziție, măsura de siguranță a confiscării extinse, reglementată de art. 112¹ C.pen., nu își găsește locul în practica privind inculpații minori, iar această absență are o explicație de fond. Măsura presupune existența unei hotărâri de condamnare și demonstrarea unei disproporții între bunurile deținute și veniturile licite ale persoanei condamnate. În cazul minorilor, niciuna dintre aceste condiții nu poate fi îndeplinită: hotărârea prin care se aplică o măsură educativă nu are valoarea juridică a unei condamnări, iar minorul, în general, nu dispune de un patrimoniu propriu sau de venituri autonome. În plus, confiscarea extinsă are o natură profund represiv-patrimonială, bazată pe vinovăția deplină și pe o culpabilitate patrimonială specifică majorilor, ceea ce o face incompatibilă cu filosofia răspunderii penale a minorului. În plan axiologic, aplicarea acesteia ar echivala cu o deformare a sensului măsurilor de siguranță, transformând un instrument preventiv într-unul sancționator.

Așadar, perioada 2022–2025 arată că instanțele române aplică minorilor doar acele măsuri de siguranță care corespund naturii lor preventive și finalității educative a regimului minorității. Confiscarea specială se dovedește cea mai frecvent aplicată din punct de vedere practic și mai potrivită din punct de vedere teoretic, întrucât are un caracter obiectiv și o funcție tehnică. Măsurile medicale sunt utilizate cu prudență și strict în temeiul expertizelor, internarea fiind rezervată situațiilor grave și verificate periodic, iar interzicerea exercitării unei profesii rămâne, o ipoteză teoretică. În același timp, absența confiscării extinse nu reprezintă o lacună, ci o expresie a coerenței sistemului și a adaptării sale la specificul minorității.

În ansamblu, practica judiciară din intervalul analizat confirmă orientarea constantă a instanțelor către un model de reacție penală în care măsurile de siguranță nu sancționează, ci protejează, un model care se înscrie pe deplin în spiritul dreptului penal modern al minorilor și în filosofia generală a apărării sociale.

CONCLUZII

Privind retrospectiv întreaga evoluție a instituției măsurilor de siguranță, de la reglementarea lor inițială până la aplicarea lor în contextul minorității, apare evident că dreptul penal român funcționează încă sub inerția unei concepții unitare, o concepție care, deși coerentă în abstract, devine inadecvată atunci când se confruntă cu realitatea particulară a minorului. Reglementarea actuală a măsurilor de siguranță nu distinge între adultul aflat în plin exercițiu al responsabilității și copilul aflat în plin proces de formare, deși între cei doi nu există doar o simplă diferență de dezvoltare fizică, ci și una de maturitate psihologică și morală, diferență esențială pentru înțelegerea răspunderii și pentru orientarea procesului de reeducare.

Minoritatea, în dreptul penal, este, prin definiție, o categorie juridică specială. Codul penal o tratează ca atare atunci când stabilește limitele răspunderii penale și instituie un sistem sancționator propriu (măsurile educative). Din această perspectivă, pare paradoxal că măsurile de siguranță, care provin din aceeași logică preventivă, nu beneficiază de o reglementare similar diferențiată. Astfel, uniformitatea normativă a măsurilor de siguranță ascunde o inegalitate de substanță, aceea a aplicării acelorași reguli unor realități psihologice și sociale fundamental diferite.

Dacă la adult, măsura de siguranță se justifică prin necesitatea neutralizării unui pericol social concret, în cazul minorului finalitatea acesteia ar trebui să fie completată și de corectarea timpurie, reorientare și protecție. Minorul nu este un pericol pentru societate, ci

un „*simptom*” al acesteia, iar într-o ordine juridică matură, reacția statului nu ar trebui să-l izoleze, ci să-l readucă în zona normalității, înainte ca manifestarea conduitei deviante să se transforme în infraționalitate stabilă. Particularitatea minorului, din perspectivă psihologică, constă în fluiditatea procesului său de formare, o etapă în care mecanismele de autocontrol, discernământ și înțelegere a consecințelor sunt încă în plină dezvoltare. Prin urmare, răspunsul statului ar trebui să fie unul de orientare și susținere. În aceasta se regăsește, în fond, esența principiului interesului superior al copilului și nu doar protecția față de consecințele propriei conduite, ci și protecția față de un destin care riscă să-i fie impus de lipsa unei intervenții adecvate.

Privită în oglindă cu practica judiciară, analiza teoretică își găsește deplină confirmare. Intervalul 2022–2025 relevă o aplicare judicioasă, dar selectivă, a măsurilor de siguranță față de minori, limitată la acele instrumente care corespund naturii lor preventive și finalității educative a răspunderii. Instanțele au manifestat o constantă prudență în dispunerea măsurilor medicale, rezervând internarea doar situațiilor grave, verificate periodic, și preferând, acolo unde este posibil, obligarea la tratament medical combinată cu măsuri educative. Confiscarea specială rămâne cea mai frecvent aplicată măsură, datorită caracterului său obiectiv și funcției sale tehnice, în timp ce interzicerea exercitării unei profesii sau confiscarea extinsă se dovedesc, din punct de vedere practic, incompatibile cu statutul minorității. Această tendință jurisprudențială, de a adapta măsurile la realitatea vârstei și la scopul reeducării, confirmă orientarea generală a sistemului către un model de reacție penală care și protejează minorul, indiferent de calitatea sa, un model al apărării sociale compatibil cu principiul interesului superior al copilului.

Astfel, concluzia generală care se desprinde este aceea că măsurile de siguranță aplicabile minorilor ar trebui să fie concepute și reglementate separat, după modelul dualității deja consacrate între pedepsele aplicabile adulților și măsurile educative destinate minorilor, nu din rațiuni de clemență, ci din rațiuni de coerență. Este o chestiune nu de oportunitate legislativă, ci de logică juridică: același sistem care recunoaște minorului o răspundere atenuată și o finalitate educativă a sancțiunii nu poate, în același timp, să-i aplice fără distincție măsuri de siguranță concepute pentru adult. Minoritatea este deja tratată distinct în toate celelalte planuri, al răspunderii, al sancțiunii, al procedurii, iar uniformitatea în materia măsurilor de siguranță pare, în acest context, mai degrabă o neglijență conceptuală decât o necesitate juridică.

Modelul francez oferă, din acest punct de vedere, o direcție relevantă. În dreptul francez, concepția măsurilor aplicabile minorilor este una autonomă, chiar dacă inspirată din principiile generale ale apărării sociale. Justiția juvenilă franceză pornește de la ideea că protecția copilului și protecția societății nu sunt scopuri antagonice, ci complementare. România, influențată de tradiția juridică franceză încă din perioada interbelică, s-a aliniat parțial acestei viziuni, consacrand un regim distinct al răspunderii penale a minorului. Totuși, aplicarea măsurilor de siguranță rămâne prinsă într-o logică generală, care nu ține seama de specificul acestei categorii. Suntem, așadar, pe aceeași lungime de undă conceptuală cu sistemul francez, dar încă în căutarea acelei fine ajustări care transformă principiul într-o realitate normativă.

În plan axiologic, argumentul separării nu este unul neapărat de ordin tehnic, ci mai degrabă de ordin moral. A supune minorul acelorași reguli privind măsurile de siguranță ca pe un adult echivalează cu negarea propriei premise pe care se sprijină întreaga justiție penală a minorilor: ideea că persoana aflată în formare nu trebuie sancționată, ci modelată. O măsură

de siguranță aplicată unui minor ar trebui să aibă, inclusiv rolul de intervenție socială, pe lângă actualul său rol, acela de apărare socială. A obliga un minor la tratament medical, a-l interna, a-i interzice o activitate, fără a corela aceste intervenții cu o strategie de reeducare și reintegrare, înseamnă a acționa preventiv doar în aparență. De altfel, jurisprudența europeană arată că adevărata proporționalitate a măsurii se evaluează prin capacitatea de a reda individului potențialul de reinsertie și demnitatea pierdută prin devierea de la normă.. În cazul minorului, această finalitate are un sens profund social, fiecare copil corectat în timp util este un adult prevenit, iar fiecare adult prevenit este, în sine, o măsură de siguranță pentru societate.

Privite astfel, măsurile de siguranță aplicabile minorului nu ar trebui să fie simple replici ale celor destinate adultului, ci instrumente de intervenție timpurie, care să combine tratamentul, educația și supravegherea într-un mecanism coerent de reintegrare. Ar fi util ca aceste măsuri să formeze un subsistem autonom, bazat pe interdisciplinaritate (medicină, psihologie, asistență socială și pedagogie) integrându-se firesc în arhitectura generală a justiției juvenile.

Critica nu privește, așadar, lipsa unei reglementări, ci forma ei uniformă. Actualul cod penal respectă litera principiului, dar nu și spiritul lui. Este un paradox al modernității juridice: cu cât un sistem se declară mai protecționist, cu atât riscă să devină mai rigid, iar rigiditatea, în materie de drept penal al minorilor, este incompatibilă cu însăși ideea de reeducare.

În concluzie, dacă ar fi să desprindem o singură idee din întregul articol, aceea ar fi că minorul nu trebuie doar apărat de propria faptă, ci și de propriul destin, iar o legislație care tratează distinct măsurile de siguranță aplicabile minorilor nu ar face decât să transforme în realitate un principiu pe care sistemul român îl afirmă deja: acela că protecția copilului și protecția societății se sprijină una pe cealaltă. Într-un sens mai larg, ar fi expresia unei maturități juridice, aceea de a înțelege că prevenirea reală se realizează prin corectare.

Astfel, poate că adevărata măsură de siguranță perfect compatibilă cu regimul distinct al răspunderii penale a minorului nu este nici obligarea la tratament medical, nici internarea medicală, nici interzicerea ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii, nici confiscarea specială și nici confiscarea extinsă, ci capacitatea sistemului de a corecta timpuriu și de a preveni formarea viitorului delincvent. Rămâne, totuși, o întrebare firească: cum poate același sistem care separă riguros regimul răspunderii penale a minorului să considere firesc, cel puțin din perspectivă pur teoretică, ca măsurile de siguranță să fie aceleași atât pentru adult, cât și pentru copil? O coerență normativă „specială” ar merita, poate, și instrumente pe măsură. A reglementa distinct măsurile de siguranță aplicabile minorului ar însemna, în fond, nu o favoare juridică, ci o investiție în normalitatea și stabilitatea viitorului adult. O asemenea ajustare ar restabili coerența unui sistem care proclamă protecția copilului, dar continuă să folosească instrumente gândite pentru adult.